



**Keski-Suomen
SOTAVETERAANIN
JOULU 2014**

Hugo Termosen päiväkirjan lehdiltä poimittua

Taustaa

Isäni syntyi Kivennavan Karvalan kylässä kahdeksanlapsiseen perheeseen 14.12.1922. Karvalasta oli Raja-joelle matkaa vain 5 kilometriä. Suku oli asunut Kivennavalla satoja vuosia. Kivennavalla oli erinomainen sijainti lähellä Pietaria ja kauppa oli vilkasta. Kunta perustettiin vuonna 1871 ja se kuului Viipurin lääniin ja Raja-joen kihlakuntaan. Rautatie Pietarista Viipurin kautta Helsinkiin valmistui vuonna 1870. Terijoen (kuului Kivennapaan vuoteen 1911 asti) kuuluisat hiekkaranat houkuttelivat huvilanraken-tajia. Parhaimmillaan Terijoelta Pietariin liikennöi 40 junaparia päivässä, 5000 huviloissa asuvaa kävi päivittäin töissä Pietarissa. Ei ole 'pendelöinti' mikään uusi keksintö. Talvisodan syttyessä asukkaita oli lähes 10.000.

Isä alkoi pitää päiväkirjaa 1.4.1936. Ne ovat kaikki tallessa.

Talvisota

Kun Hitlerin Saksan aloittaman maailmanpalon liekit ja Stalinin ankarat vaatimukset alkoivat uhata myös Suomea, kirjoitti 16-vuotias isäni **8.10.1939:**

"Täällä pelätään sodan syttymistä Suomen ja Venäjän välille ja sen vuoksi on muutamia kylämme asukkaista lähtenyt turvallisimmille seuduille." **9.10.1939:** "Tänään olimme linnoitustöissä jokainen ukko, siis isä [Viktor, s. 1895], Eero [s. 1917], Pentti [s. 1920] ja minä. Kolme venäläistä lentokonetta teki rajaloukkauksen Suomen puolelle tänään. Suomes-ta kutsuttu neuvottelija Moskovaan neuvottelemaan? Tiedä mistä?" **10.10.1939:** "Linnoitustöissä me vaan neljään mieheen. Tänään iltap. lähti meiltäkin äiti [Helena, s. 1896], Maire [s. 1919], Unto [s. 1924], Teuvo [s. 1933] ja Seija [s. 1934] sotaa karkuun kun saa vapaan matkan Joroisiin saakka. Me jäimme nyt nelistään tänne kotiin." Marraskuun lopussa Karvalan kylä tyhjeni kokonaan. Talvisota alkoi 30.11.1939. Isän perhe oli evakossa Joroisissa vuoden 1940 toukokuun loppuun, jolloin he siirtyivät Puutikkalaan Luopioisiin. Talvisota päättyi 13.3.1940. Menetykset olivat suuria, mutta itsenäisyys säilyi.

Jatkosota

Seuraavan vuoden kevättalvela isä oli ratatoissa Kemijärvelä.

lä. Kesällä uuden sodan uhka sai isän kirjoittamaan **17.6.1941:** "Erikoinen päivä... tuntuu siltä kuin tulisi sota." Saksa hyökkäsi Neuvostoliittoon 22.6. ja kolme päivää myöhemmin alkoi jatkosota. **15.9.1941:** "Asiat on siis kehittyneet niin, että minunkin täytyy siis mennä 'Leijonan' palvelukseen huomenna." **16.9.1941:** "Tänään siis aamulla klo 9.30 lähdettiin linja-autolla Luopioisten kirkolta Hämeenlinnaan, josta jatkettiin matkaa junalla Riihimäelle iltapäivällä."

Koulutusvaiheen jälkeen alkoivat totiset paikat lähestyä, vaikka joulukuussa 1941 suomalaisten eteneminen pysähtyi-kin Mannerheimin käskystä. Alkoi asemasotavaihe, jota kesti kaksi ja puoli vuotta. Eduskunta liitti talvisodassa menetetyt alueet takaisin Suomeen 6.12.1941 palauttaen Tarton rauhan rajat.

Nuorin sisaruksista, Tuure, syntyi 17.12.1941. **13.1.1942:** "Klo 18.00 lähdettiin marssiin asemalle ja majoituimme 'härkävaunuihin' ja klo 20.15 junamme vislasi pois Riihimäeltä ja se 'jyskytteli Syvärille päin'." **14.1.1942:** "Matkamme jatkuu edelleenkin vain hiljalleen. Lappeenrannassa saimme hernekeittoa syödäksemme... pakkasta n. 30 astetta. Kylmä tuppaa vai-

vaamaan, sillä mullivaunut on kylmiä asumuksia.” **16.1.1942:** ”Pimeällä saavuimme sitten Aunukseen [Laatokan itäpuolella] ja... majoituimme ent. venäläisiin rakennuksiin.” **17.3.1942:** ”Sain aamulla tiedon, että joudun kompp.pääll. lähetiksi.” Lähetin ’virkaa’ isä hoitikin koko sodan ajan. **5.4.1942:** ”Huhujen mukaan mekin piakkoin lähdetään tästä linjoille ’saamaan tulikasteemme’.” **7.4.1942:** ”Me lähdettiin (vääpeli ja toinen lähetti) vasta klo 19, taivallettiin koko yö kohti Lotinanpeltoa [Syvärin alajuoksulla]. Tulimme tänne lähelle linjoja noin viiden aikaan aamulla.” Juhannus tuli myös rintamalle. **23.6.1942:** ”Tänäänkin aamupäivällä olimme töissä tässä korsumme ympärillä, mutta iltap. otettiin vapaata, sillä onhan nyt juhannusaatto. Pojat ampuivat pari taloaryssän puolelta tuleen joten ei me ilman kokkoa oltu.”

16.8.1942: Evakossa ollut ”koko meidän perhe” palasi ”takaisin Kivennavalle... he ovat olleet siellä jo heinäk. 22 p:tä alkaen.” Isä pääsi vihdoinkin lomalle joulukuussa ja pitkästä aikaa Karvalaan. **8.-9.12.1942:** ”Ensimmäinen lomapäivä tänään ja matka on vielä kesken. On niin ikävä matkustaa kun junat on 8-10 tuntia myöhässä....tunnin kuluttua saavuimme Karvalaan, josta on tullutkin oltua poissa yli kolme vuotta. Jätin Karvalan marrask. 18 p:nä -39. Kyllä on seudut siitä saakka paljon muuttunut.” Isän loma loppui 19.12.

Isästä tuli rintamalla veikkaus-asiamies. Tätä ’hommaa’ hän hoitikin yli 50 vuotta! **17.1.1944:** ”Hiihtelin hiukan ’yhtiön’ asioilla kun olen veikkaus-asiamies, samalla tein postireissun töpinään.” Asemasotaa jatkui ke-



SA-kuva. Siiranmäki 18.5.1944.

sään saakka. Urheilu sai suurhyökkäyksen alettua jäädä, mutta kesäkuussa vielä pelattiin. **10.6.1944:** ”Tänään taas aamup. Käytiin hieman maastossa koulutustarkoituksessa. Iltap. Meillä oli pesäpallo-ottelu esik.kompp. vastaan. Voitimme ottelun jännittävän pelin jälkeen tuloksin 7-6. Selvä se. Surullisena tietona on tullut, että Karjalan kannaksella on ryssät aloittaneet suurhyökkäyksen, minkä johdosta varmaankin meidänkin kotiväki on joutunut lähtemään uudelleen evakon kovalle polulle. Vihollisen hyökkäys alkoi 9.6.-44.”

Kivennavan Siiranmäellä käytiin 13.-16.6. ankara taistelu, jossa venäläiset menettivät noin 5000 miestä ja suomalaiset noin 1000. Tästä kertoo mm. Aake Jermon kirja Siiranmäen miehet. Lohkon komentajana oli Adolf Ehrnrooth. Vetäytyminen Syväriltä alkoi myös. **21.6.1944:** ”Illalla sitten klo 20 alkoi marssi vähäisten viivytysjoukkojen jää-



Hugo ja Pekka Termonen Rautalammin Sillankorva 1950.

dessä ryssää pitelemään. Marsittiin koko yö kohti Uutujärveä. Varsinkin kuormastohevoille matka muodostui raskaaksi sillä vihollinen oli ehtinyt jo Lotinanpeltoa luostarille ja mei-

dän oli kierrettävä huonoa kiertotietä Enemajoen sillalle. Paljon ammuksia y.m. tarvikkeita oli jätettävä tien varsille raskaiden kuormien keventämiseksi.”

Vetäytyminen jatkui ja usein tuli äkkilähtö. Isän kotiväki koki saman. Isäni kertoi, että mummoni oli taikinaa vaivaamassa, kun suomalaiset sotilaat tulivat taloon ja sanoivat, että nyt lähdetään. Mummo sai kätensä pesytystä vasta Viipurissa. **3.7.1944:** ”Koko pataljoona hajosi taasen. Minäkin lähdin ottamaan yhteyttä toiseen osaan kompp. Ja jouduin ihan erilleen sillä reissulla. Tulin sitten kompassin avulla Tulemajoelle ja uin yli joen varusteet kahden tukin päällä. Harhailin jonkun aikaa metsässä kunnes tulin Koveron maantielle ja pääsin yhteyteen osaan kompp. ihan sattumalta.” **15.7.1944:** ”Sodan kovimpia päiviä meille tämä päivä. Rysä aloitti nimittäin aamulla klo 8 ankan tykistökeskityksen asemiamme vastaan ja täydensi sitä hirmuisella lentopommituksella. Koneet lensi useina aaltona ylitsemme ja kaatoivat pommeja kuin perunoita laariin.” Isä sairastui 22.8. ”...mitä ankan vatsatauti eli ripuli... yöllä pääsin sairaautossa Läskelän kenttäsairaalaan.”

Rauha

Sieltä hänet siirrettiin viikkoa myöhemmin Ilveksen toipilaskotiin, jossa hän sai kuulla 4.9. klo 8 alkavasta aselevosta (välirauha allekirjoitettiin 19.9.). Toivuttuaan isä meni ”muonakuskin mukana linjaan, jossa ei enää tarvitse kulkea niskat köyryssä ja kuunnella kranaatin pihinää... ei tahdo todeksi uskoa. Venäläiset liikkuvat etu-

maastossa sillointällöin huudellen Suomen poikaa tupakalle. Seurustelu niiden kanssa on kielletty.” **20.9.1944:** ”Marssi jatkuu. On raskasta luovuttaa tätä kaunista Karjalaamme vieralle, jonka esi-isämme joskus muinoin on saattanut kuntoon. Oikeus on siis jälleen saanut väistyä vääryyden tieltä.” Lokakuun lopussa alkoivat huhut siviiliin pääsystä liikkua. Kotiutuminen tapahtui mm. Parikkalan, Punkaharjun ja Kouvolan kautta Lahteen. Oli mielenkiintoista lukea Punkaharjusta ja sen asemasta [aseman nimi Punkasalmi vuoteen 1989 saakka], sillä asuin Punkaharjulla yli 20 vuotta. **17.11.1944:** ”Aamulla n. klo 3:n aikaan pääsimme perille Lahteen ja majoituimme Vuorikadun koululle... klo 15.00... tuli meidän vuoromme... joten pääsin tästä Firmasta eroon... Nyt heilutetaan siviilihattua, tosin risaista!”

Siviilissä riitti sodan jälkeen töitä, mutta urheilua isä ei jättänyt. **16.6.1946:** ”Käytiin Pentin kanssa Okeroisissa [Hollolassa] päivällä kilpailemassa – seuramme jäsentenvälisissä kilpailuisa... Osallistuin viiteen eri urheilulajiin päästen kaikissa palkinnoille, 1500 m voitin ajalla 4.39.” Aktiiviuran jälkeen hän oli mitä innokkain penkkiurheilija. Minulla on tallella mm. isän säilyttämiä pääsylippuja Helsingin olympialaisiin. Isältä sain juoksukipinän minäkin. Kiitos siitäkin isä!

Perhe rakensi uuden kodin Lammin Mommilaan, vain muutaman kilometrin päähän paikasta, jossa suurlahjoittaja Alfred Kordelin murhattiin 7.11.1917. Isäni avioitui kesällä 1949 rautalampilaisen Ellen Jäntin kanssa. Heille syntyi kolme lasta, Pek-

ka 1949, Matti 1953, k. 2006 ja Anne, 1959. Vanhempani aloittivat K-kauppiaan uran Nastolassa 1.4.1955. Kauppiaan kiireet lopettivat päiväkirjan pidon, jota hän siis piti 21 vuotta. Äitini kuoltua v. 1975 isä jatkoi kauppiaana kuolemaansa saakka vuoteen 1994. Hän piti matkustamisesta. Lottovoittorahat olivat hyvänä apuna. Kiinakin tuli tutuksi. Isä kävi myös useamman kerran kotiseutuneuvos Uljas Kiurun järjestämällä kotiseuturekillä Kivennavalla. Kahdesti olen Karvalassa käynyt minäkin. Yhtään suomalaisten rakentamaa taloa ei enää ole, perustuksista on parhaiten säilynyt koulun kivijalka. Koulu valmistui vuonna 1900. Isäni pappa, ’Pännä-Paavo’ ajoi voimakkaasti koulun rakentamista. Hänen tilastaan tonttikin lohkaistiin.

”Ko leipä loppuu, ni syyvää vehnästä.” Kivennapalainen sananlasku

*Lähteet
Kiuru, Uljas 1996.*

Matka eiliseen.

Kivennapa, kannaksen lukko.

Kivennapa Säätio, Kivennavan

Pitäjäseura

Kiuru, Uljas 2004.

Kivennapaa.

Kylät Rasala ja Karvala.

Uljas Kiuru

SA-kuvat

Termonen, Hugo.

Päiväkirjat.

Termonen, Teuvo 2008.

Junalla Pietarista Kivennavalle.

Teuvo Termonen

Kielentarkastuksesta ja korjausneuvoista kiitokset Raila Ampujalle ja Joni Termoselle.

Kannonkoskella syyskuussa
2013, Pekka Termonen